

**Abstract**

This study was performed to reveal how learning situations that may help people gain sensitivity to life and nature should be set with the theme "rights and freedom" in Turkish Language Teaching because in Turkish Language Teaching environments, rights and freedom of humans, children, life, and animals should be sensed with the awareness of democratic culture, qualitatively designed in a multi-stimuli way. This study is a descriptive study in the screening model. In this study, the data are presented in an integrated approach-based activity for the development of rights and freedoms for the introduction, development, conclusion and evaluation of the educational situation. Data in this study were obtained by the activities to develop right and freedom pertaining to introduction, progression, conclusion and evaluation parts of the learning situation. As a result of this study, within the context of rights and freedom, it was proposed how children and adults rights, equality of women and men, environmental awareness, right to live and individual freedom should be presented to children by learning situations equipped with qualified stimuli which are appropriate for the developmental level. The proposal of this study is to prepare the educational situations for the Turkish teaching process in which qualified stimuli suitable for the developmental level are emphasized for different activities, the activities reflecting the languages and meanings of the students are included, and the qualifications of the teaching services are increased and the active participation of the students is provided.

**Key words:** Turkish teaching, rights and freedom, learning situation.

**Özet**

Bu çalışma, Türkçe öğretiminde, hak ve özgürlükler izleğiyle insana, yaşama ve doğaya yönelik duyarlık oluşturmaya katkı sağlayabilecek eğitim durumlarının nasıl olması gerektiğini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çünkü Türkçe öğretimi ortamlarının demokratik kültür bilinciyle nitelikli bir biçimde çok uyaranlı olarak tasarlanarak insana, yaşama, çocuğa ve hayvana yönelik hak ve özgürlüklerin duyumsatılması gerekmektedir. Bu tür öğrenme yaşantılarıyla öğrencilere bilgi, beceri ve değerlerin verilmesi; karşılıklı saygı ve sevgiyi benimseyen, haklarının ve sorumluluklarının farkında olan, farklılıkları kabul eden, hoşgörülü ve duyarlı olan, yaşama saygılı, kişiliğe değer ve önem veren bireylerin yetiştirilmesini olanaklı kılabilir. Bu çalışma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Bu çalışmada veriler, eğitim durumunun giriş, gelişme, sonuç ve değerlendirme bölümüne yönelik hak ve özgürlüklerin geliştirilmesine yönelik bütünleştirilmiş yaklaşım temelli etkinliklerle ortaya konmuştur. Bununla birlikte, bu etkinlikler hazırlanırken nitelikli birçok görsel ve dilsel metinden, Türkçe öğretimi programından,

<sup>1</sup> MEB, Türkçe Öğretmeni, [haticeeturhan@gmail.com](mailto:haticeeturhan@gmail.com)

<sup>2</sup> Yrd. Doç. Dr., Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi, [erkan.cer@amasya.edu.tr](mailto:erkan.cer@amasya.edu.tr)

karikatürlerden, kısa filmlerden ve değerlendirme formlarından yararlanılmıştır. Verilerinin incelenmesiyle öğrencilerin duygu, düşünce ve davranışlarını geliştirici nitelikteki eğitim durumunda hak ve özgürlükler konusunda hangi uyarıların bulunması gerektiği üzerinde durulmuş ve konuya uygun bir anlayışla bir çerçeve çizilmiştir. Bu çalışma sonucunda, öğrencilere, hak ve özgürlükler bağlamında çocuk ve yetişkin haklarının, kadın ve erkek eşitliğinin, çevre bilincinin, yaşam hakkının ve kişisel özgürlüğün gelişimsel düzeye uygun nitelikli uyarıların donatılmış eğitim durumlarıyla nasıl hazırlanması gerektiği ortaya konmuştur. Bu çalışmadan yola çıkılarak sunulacak öneri ise, farklı izleklere yönelik olarak gelişimsel düzeye uygun nitelikli uyarıların öncelendiği, öğrencilerinin dil ve anlam evrenlerini yansıtan etkinliklere yer verildiği, öğretim hizmetlerinin niteliği artırılarak öğrencilerin etkin katılımının sağlandığı eğitim durumlarının Türkçe öğretimi sürecine yönelik olarak hazırlanmasıdır.

**Anahtar Sözcükler:** Türkçe öğretimi, hak ve özgürlükler, eğitim durumu.

### Giriş

Türkçe öğretimi, salt anlama ve anlatma becerilerinin geliştirildiği bir ortam olmanın yanında çocukların üst düzey düşünmesine ve duyarlık edinmesine katkı sağlayan bir süreçtir (Akyol, 2006: 1; Alperen, 1991: 11; Çotuksöken, 2010: 14; Dilidüzgün, 2003; Göğüş, 1993; Kavcar, Oğuzkan ve Hasırcı, 2016: 14; Özbay, 2006; Özdemir, 2002: 9; Sever, Kaya ve Aslan, 2006: 12). Bu süreçte, çocuk, kendi gelişimsel düzeyine uygun nitelikli uyarıların tanıklığında duygu ve düşünce dünyasını geliştirerek insana, doğaya ve yaşama yönelik duyarlık edinebilir. Duyarlı olma, duyguları anlayabilme, düşüncelere saygıyla yaklaşma, her türlü varlığa karşı hassasiyet geliştirme olduğuna göre (Bakırcıoğlu, 2012: 279), Türkçe öğretimi ortamlarının bu süreci yapılandırması gerekmektedir (Aslan, 2010: 130). Özellikle Türkçe öğretiminde demokrasi kültürünün bir gereği olarak çocuğun hak ve özgürlüklere yönelik olarak duyarlı olmasını sağlayacak ortamların oluşturulması, onun hem kendisinin ve ötekini hak ve özgürlüklerinin farkında olarak yaşamasına hem de birey olabilmesine katkı sağlayabilir. Bununla birlikte, çocuğun kavramsal yanılgıları fark edip düzeltmesi de böylelikle gerçekleşebilir. Çocuğun bu tür bir bilinçlendirmeye yaşamını yönlendirmesi, iletişim ve etkileşim içinde olduğu tüm ilişkilerinde haklarını gözetmesine ve özgürlüklere saygı duymasına olanak tanıyabilir.

Demokrasi kültürü, bireyleri insan hak ve özgürlüklerini bilen, benimseyen, saygı duyan ve savunan insanlar yetiştirmeyi amaçlar (Dewey, 1996: 43; Gülmez, 1994: 7; İnal, Aksoy, Ural, Albayrak, Özmen, Kaymak ve Atakan, 2013: 212; Karakütük, 2001: 23; Kincal ve Işık, 2003: 56; Morrison, 2008: 55; Yeşil, 2002: 55). Bu amacın gerçekleştirilmesi, çocuğun hak ve özgürlüklerini bilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle, öğrencinin öğrenme ve öğretme sürecine etkin olarak katılması, demokratik bir ortamı gerektirmektedir. Oysa aşırı kısıtlayıcı, engelleyici, yetkeci bir ortam hem eleştirel hem de yaratıcı düşüncenin gelişimini engellemektedir. Çocuğun istediğini özgürce söyleyemediği, söylediğinde ise baskı ve alayla karşılaştığı ortamlarda özgür düşüncenin gelişmesi olanaklı olmayabilir. Çünkü demokratik bir öğretim ortamında, güce dayalı çatışmalar ve beraberinde oluşan korku ve kaygılara yer yoktur (Aykaç, 2005: 30). Türkçe öğretimi ortamlarında, nitelikli bir biçimde çok uyarınlı olarak tasarlanarak insan hak ve özgürlüklerinin, çocuk hak ve özgürlüklerinin, yaşam hak ve özgürlüklerinin, hayvan hak ve özgürlüklerinin duyumsatıldığı eğitim durumlarının yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü eğitim durumlarıyla sunulan etkinliklerle öğrenciye birey olarak değer verilmesi, onun da başka varlıklara değer vermesine olanak sağlayabilir.

Türkçe öğretiminin amaçlarında "hak ve özgürlükler" ile "demokrasi" ifadelerine yer veren amaçlar olmadığından ve Türkçe ders kitabında yer alan Hak ve Özgürlükler temasında da "demokrasi" ve "hak ve özgürlükler" ifadelerine yer veren hiçbir amaç yer olmadığından (Kılınç ve Tunçbilek, 2012: 267), böyle bir çalışmanın yapılmasına gerek duyulmuştur. Bu yönüyle, bu çalışma, Türkçe öğretiminde, hak ve özgürlükler konusunda duyarlık oluşturmaya katkı sağlayabilecek eğitim durumlarının nasıl olması gerektiğini ortaya koymak ve örnek bir eğitim durumu hazırlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

### **1. Türkçe Öğretimi Ortamlarında Hak ve Özgürlüklerin Geliştirilmesi**

Ders ortamları, nitelikli uyarıların tanıklığında öğrencilerin becerilerinin, gizilgüçlerinin, duygularının, düşüncelerinin, davranışlarının, sorumluluklarının, hak ve özgürlüklerinin farkında olmasını sağlayacak bir biçimde oluşturulmalıdır (Aykaç, 2005: 31; Demirel, 2011: 46; Özden, 2005: 210). Bu yönüyle, Türkçe öğretimi ortamları, öğrencilere hem anlama ve anlatma becerilerini kullanabilmeleri için uygun olanaklar sunmalı hem de duyuşsal, bilişsel ve devinışsel davranışlarını aynı anda ve yerde sınama ve geliştirme olanağı yaratmalıdır (Sever, 2002: 197). Bununla birlikte, Türkçe öğretimi için oluşturulan öğrenme ortamlarında, çağdaş dünya görüşünün, çağdaş değerlerin ve demokrasi kültürünün öncelendiği davranışların öğrencilere sezinletilmesi gerekmektedir. Daha yalın bir anlatımla, öğrencilere, insan hakları bağlamında çocuk ve yetişkin haklarının, kadın ve erkek eşitliğinin, çevre bilincinin, yaşam hakkının ve kişisel özgürlüğün gelişimsel düzeye uygun nitelikli uyarılarla duyumsatılmasına gereksinim vardır.

Hak ve özgürlükler, insan haklarının temelini oluşturur (Bilgen, 1994: 30; Chomsky, 2007: 174; Kepenekçi, 2000: 24) ve bu hakların, öğrencilere çocuk hakları, yaşam hakları ve hayvan hakları olarak duyumsatılması gerekir (İpşiroğlu, 2013: 198). Öğrencilerin hak ve özgürlüklerinin farkında olması, başka varlıkların hak ve özgürlüklerine karşı duyarlı olması, onların öğrenme sürecinde nitelikli yaşantılar geçirmesini gerekli kılar. Bu tür yaşantılarla öğrencilere bilgi, beceri ve değerlerin verilmesi, karşılıklı saygı ve sevgiyi benimseyen, haklarının ve sorumluluklarının farkında olan, farklılıkları kabul eden, hoşgörülü ve duyarlı olan, yaşama saygılı, kişiliğe değer ve önem veren bireylerin yetiştirilmesini olanaklı kılabılır (Oğuzkan, 1993: 45; UNICEF, 2004). Böylelikle öğrencilerin kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmeleri sağlanarak düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, yordama, yorumlama, bireşim-çözümleme yapma ve değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi (MEB, 2015), demokratik kültürün öncelendiği insan tipinin oluşmasına katkı sağlayabilir (Dilidüzgün, 2003: 20; Sever, 1996: 4). Bu yönüyle, Türkçe öğretiminin gerçekleştirilme sürecinde, dilsel, görsel ve işitsel uyarılarla öğrencilerin duygu ve düşünce dünyaları geliştirilerek insanın, yaşamın ve doğanın tanıtılması, onların hak ve özgürlükler konusunda duyarlı olmalarını sağlayabilir. Böylelikle öğrenciler, Türkçe derslerinde bir yandan dilsel becerilerini geliştirirken diğer yandan da demokratik değerlere yönelik nitelikli uyarıların duyumsattığı ileti ve değerlerle duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik öz düzenleme yapabilirler.

### **2. Türkçe Öğretiminde Eğitim Durumları**

Eğitim durumları, öğrenmeyi kolaylaştırmak, öğrencilerin ilgisini canlı tutmak, onların çok yönlü ve boyutlu yetişmelerine katkı sağlamak amacıyla görsel, işitsel ve dilsel uyarılardan oluşan süreçlerdir (Sever, 2002: 197). Bu süreçlerin, kazanımlara uygun olarak yöntem, teknik, strateji ve yaklaşımlarla öğretim aşamalarında etkili bir biçimde kullanılması gerekmektedir (Demirel, 2007: 135; Erden, 1998: 33). Eğitim durumlarında,

öğrencilere kazandırılması gereken davranışlar aşamalı bir biçimde uygulanarak ipucu, dönüt, düzeltme, pekiştireç ve etkin katılımı ile öğretim hizmetlerinin niteliği arttırılmalıdır (Senemoğlu, Gömleksiz ve Üstündağ, 2001: 26; Sönmez, 2001: 76; Selçuk, 2012: 164). Bununla birlikte, eğitim durumları, öğrencinin ilgisi, gereksinmesi, bakış açısı, dil ve anlam evrenine uygun bir biçimde düzenlenmelidir (Turhan, 2016). Öğrencilerin ne, neyi, nasıl, neden ve ne kadar öğreneceklerine yönelik olarak da eğitim durumları açık ve belirgin olmalıdır (Özden, 2005: 203). Bütün bu yaklaşımlar, eğitim durumlarının başat niteliklerini oluşturmaktadır.

Öğrencinin öğrenme sorumluluğu alabilmesi, iletişim ve etkileşim becerilerini etkin bir biçimde kullanabilmesi, gizilgüçlerini açığa çıkarabilmesi, işbirliği ve paylaşım içinde olabilmesi, dilsel, bilişsel, duyuşsal ve sosyal anlamda etkinliklerin içinde yer alabilmesi, var olan bilgiyi sorgulayabilmesi, öğrenmeye yönelik ilgisinin arttırılması, seçim yapabilmesi, karar verebilmesi, problem çözebilmesi, yanal, çok yönlü ve derinlemesine düşünebilmesi, farklılık ve benzerlikleri fark edebilmesi, öykünerek özgünlüğe ulaşabilmesi, dilsel becerileri geliştirebilmesi, üst düzey düşünebilmesi ve beden dilini kullanabilmesi, eğitim durumlarının Türkçe öğretiminde etkin bir biçimde kullanılması gerektiğini ortaya koyar. Çünkü Türkçe öğretimi için oluşturulacak bir ortam, hem yapısal ve kurgusal özellikleriyle hem de içindeki araç ve gereçleriyle öğretimin kazandırmayı amaçladığı davranışlar için bir uygulama alanı yaratır (Demirel, 1996: 112; Sever, 2002: 195).

Türkçe öğretiminin kazanımları doğrultusunda, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarını devindirebilmek için birden çok nitelikli uyarının işe koşulmasıyla oluşturulan eğitim durumlarının yapılandırılması gerekmektedir (Demirel, 2011: 47; Turhan, 2016: 38). Öncelikle eğitim durumuyla sorulan sorular, bilgi düzeyinde kalmamalı açık uçlu sorularla eleştirel ve yaratıcı bir biçimde üst düzey düşünmeyi ortaya çıkarabilmelidir. Okuma ve okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesinde sesli, sessiz ve eleştirel okuma öncelenmelidir. Öğrenciler, edilgen bir dinleyici yerine dinlediklerini çözümlenebilen bir konuma ulaşabilmelidir. Öğrenciler duygu, düşünce, düş, izlenim ve deneyimlerini doğru, açık, etkili ve estetik bir biçimde ifade etme becerisi kazanabilmelidir. Bununla birlikte, öğrenciler, iç yapı, dış yapı, dil ve anlatım ilkelerine, yazım ve noktalama kurallarına uygun bir biçimde yaratıcı yazma çalışmalarını yapabilmelidirler (Sever, 2011). Bütün bu dilsel becerilerinin oluşabilmesinde de öğrencinin gelişimsel düzeyine uygun yazınsal nitelikli görsel ve dilsel metinlerin işe koşulması gerekmektedir (Çer, 2014). Çünkü bu tür metinlerle, öğrencilerin dikkatlerinin çekilmesinde, derse yoğunlaşılmasında, dersin işlenmesinde ve değerlendirilmesinde öğretim daha nitelikli ve etkili olabilir. Böylelikle Türkçe derslerinin metin odaklı işlenmesi gerektiği de yaşam bulmuş olur. Bu metinlerin alınmasında drama, dramatisasyon, rol oynama, rol yapma, doğaçlama, bilinç koridoru, altı ayakkabı, altı şapka, vızıltı grupları, uzman mantosu, konuşma halkası, akvaryum, sandviç, sıcak sandalye, fotoğraf karesi, özel mülkiyet, donuk imge, meyve sepeti, ad öyküsü, yaratıcı yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması (Adıgüzel, 2010; Aykaç, 2005, 2014; Gözütok, 2006; Küçükahmet, 2001; Sönmez, 2010; Yanpar Yelken, 2011) hem geleneksel öğretimde kullanılan düz anlatım ve soru-yanıtın etkisini azaltabilir hem de öğrenci katılımını arttırabilir. Bunun bir sonucu olarak öğrenciler akıl yürüterek, çıkarım ve kestirimde bulunarak, öngörü geliştirerek, eleştirel ve yaratıcı olarak, değerlendirme yaparak, bilimsel düşünerek, tümevarım ve tümdengelim süreçlerini işleterek neden-sonuç ilişkisi içinde duygu ve düşüncelerini dile getirebilirler.

## Yöntem

### **Verilerin Toplanması ve Çözülmesi**

Türkçe öğretiminde, hak ve özgürlükler konusunda duyarlık oluşturmaya katkı sağlayabilecek eğitim durumlarının nasıl olması gerektiğini ortaya koymak amacıyla hazırlanmış bu eğitim durumu, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Betimsel çalışmalar, çok sayıda öğeden oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2011: 78). Bu çalışmada veriler, eğitim durumunun giriş, gelişme, sonuç ve değerlendirme bölümüne yönelik hak ve özgürlüklerin geliştirilmesine yönelik bütünleştirilmiş yaklaşım temelli etkinliklerle ortaya konmuştur. Bununla birlikte, bu etkinlikler hazırlanırken nitelikli birçok görsel ve dilsel metinden, Türkçe öğretimi programından, karikatürlerden, kısa filmlerden ve değerlendirme formlarından yararlanılmıştır. Verilerin incelenmesiyle, öğrencilerin duygu, düşünce ve davranışlarını geliştirici nitelikteki eğitim durumunda hak ve özgürlükler konusunda hangi uyarıların bulunması gerektiği üzerinde durulmuş ve konuya uygun bir anlayışla bir çerçeve çizilmiştir. Bu eğitim durumunda Orhan Kemal'in "Harika Çocuk" başlıklı metni, başat bir uyarı olarak kullanılmıştır. Bu metnin kullanılmasının nedeni, çocuğun haklarını düzeye uygun bir kurgu içinde çocuğa duyumsatmadır. Bununla birlikte, bu eğitim durumu, başat metnin anlamını tamamlayıcı başka yazınsal metinlerle desteklenmiştir. Metinlerden oluşturulan soruların eleştirel ve yaratıcı düşünceyi ortaya çıkaracak bir biçimde hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Eğitim durumunda, öğretim hizmetlerinin niteliğini artırıcı dönüt, düzeltme, pekiştirme ve ipuçları uygun yerlerde öğrencilerin gelişimsel düzeyleri göz önüne alınarak yerleştirilmiştir.

### **Gelişme**

#### **Ders Planı**

#### **Biçimsel Bölüm**

**Okulun Adı** :

**Dersin Adı** : Türkçe

**Sınıf** : 7

**Süre** : 12 ders saati

**Öğretmenin Adı ve Soyadı** :

**Öğrenme, Öğretme Kuram ve Yaklaşımları:** Bütünleştirilmiş Yaklaşım

**Öğrenme, Öğretme Yöntem, Teknik ve Stratejileri:** Anlatım Yöntemi, Soru-Yanıt Tekniği, Araştırma-İnceleme Yöntemi, Yansıtıcı Gösterimi Tekniği, Grup ya da Takım Oyunları.

**Beceriler:** Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik.

**Araç ve Gereçler:** Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, Bilgisayar, Türkçe Sözlük, Yansıtıcı, Yazım Kılavuzu.

**Genel Kaynaklar:**

- Abasıyanık, Sait Faik. (2008). *Seçme Hikâyeler*. İstanbul: Doğan Kardeş.
- Ak, Sevim. (2008) *Uçurtmam Bulut Şimdi*. İstanbul: Can Sanat Yayınları. Çocuk Kitapları Dizisi.
- Akal, Aytül ve Yener, Mavisel. (2010). *Şürimi Kedi Kaptı*. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Bilgin, M. (2013). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*. (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü. (2010). *Yaramaz Sözcükler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dağlarca, Fazıl Hüsnü. (2011). *Yazıları Seven Ayı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kanık, Orhan Veli. (2010). *La Fontaine'in Masalları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sever, Sedat. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S., Kaya, Z. ve Aslan, C. (2006). *Etkinliklerle Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- TDK (2008). *Güzel Yazılar Hikâyeler 1*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vural, Mehmet. (2003). *Ev ve Sınıf Etkinlikleri Antolojisi*. İstanbul: Yakutiye Yayıncılık.

**Görsel ve İşitsel Kaynaklar:**

- Cemalettin Güzeloğlu 1. Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması <http://oburmizah.com/wp/?p=590> 28.04.2016 tarihinde genel ağ adresinden edinilmiştir.
- Şevket Yalaz Çalışan 1. Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması
- <http://www.dersteknik.com/2011/09/calisan-cocuklar-karikaturler.html> 28.04.2016 tarihinde genel ağ adresinden edinilmiştir.
- Kenan Böğürücü 1. Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması
- <http://www.on5yirmi5.com/genc/haber.21783/2calisancocukkarikaturleriyarismasi.html> 28.04.2016 tarihinde genel ağ adresinden edinilmiştir.
- Mehmet Zeber 1. Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması
- <http://www.dersteknik.com/2011/09/calisan-cocuklar-karikaturler.html> 28.04.2016 tarihinde genel ağ adresinden edinilmiştir.
- "Stray Dog Animal Rights Animation"
- [http://www.youtube.com/watch?v=oN9p3\\_8wQ0Q](http://www.youtube.com/watch?v=oN9p3_8wQ0Q) 28.04.2016 tarihinde genel ağ adresinden edinilmiştir.
- Könemann, L. (2005). *Yumuşak Saatler. Salvador Dali*. İtalya: Literatür Yayınları Mini Sanat Dizisi.

**Öğrenme Etkinliklerinin Örüntüsü**

**Metnin Başlığı:** Harika Çocuk.

**İzlenecek Ana İzzlekler:** Hak ve Özgürlükler

**Ana Nokta:** Öğrenme öğretme etkinliklerinde belirtilen anlama ve anlatma becerilerinin amaçlarıyla ilgili kazanımların edindirilmesi. Metinlerin tanıklığında duyarlılık geliştirme.

**Yardımcı Noktalar:**

1. Dinlediği ve okuduğu, düzeyine uygun bir metni tam ve doğru olarak anlama.



2. Okuma yöntem ve tekniklerini kullanma.
3. Duygu, düşünce, düş, izlenim ve deneyimlerini konuşma yöntem ve tekniklerine dikkat ederek sözlü olarak anlatma.
4. Metnin ana düşüncesini kavrama.
5. Metnin olay örgüsünü kavrama.

### **Amaç ve Kazanımlar<sup>3</sup>**

#### **A. Dinleme**

1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama
2. Dinleneni/izleneni anlama ve çözümleme
3. Dinlediklerini/izlediklerini değerlendirme
4. Dinledikleri/izlediklerinden yola çıkarak sözvarlığını zenginleştirme
5. Etkili dinleme/izleme alışkanlığı kazanma

#### **B. Konuşma**

1. Konuşma kurallarını uygulama
2. Hazırlıksız konuşmalar yapma
3. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

#### **C. Okuma**

1. Düzeyine uygun bir metni doğru anlamlandırarak biçimde sesli okuma becerisi
2. Düzeyine uygun bir metni doğru anlamlandırarak biçimde sessiz okuma becerisi
3. Okuduğu metni anlama ve çözümleme
4. Okuduğu metni değerlendirme
5. Söz varlığını zenginleştirme
6. Okuma alışkanlığı kazanma

#### **D. Yazma**

1. Yazma çalışmalarında “dış yapı” ilkelerini uygulama
2. Yazma çalışmalarında “iç yapı” ilkelerini uygulama
3. Yazma çalışmalarında dil ve anlatım ilkelerini uygulama:
4. Farklı türlerde metinler yazma
5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma
6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama
7. Kendi yazdıklarını değerlendirme

### **Eğitim Durumu**

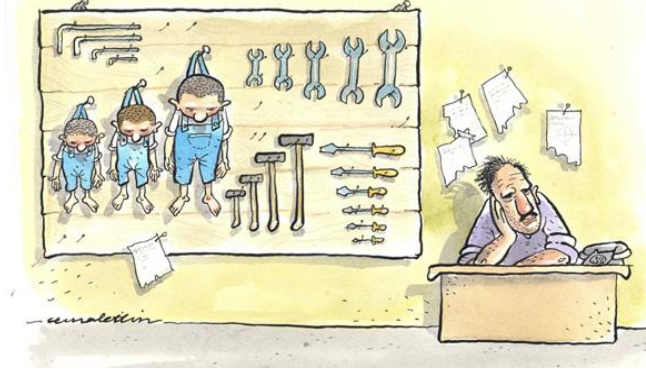
#### **Giriş Bölümü**

#### **Dikkat Çekme:**

Öğretmen tarafından öğrencilere okunacak öyküyle ilgili bir karikatürün yansıtıcı yardımıyla gösterilmesi daha sonra öykünün başlığı da okunarak öğrencilerin öykünün

<sup>3</sup> Amaç ve kazanımlar, Sever (2004)'in “Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme” kitabı ile MEB (2006)'in İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

içeriğiyle ilgili kestirimlerde bulunmasının sağlanması ve öğretmenin, “Bu dersimizde Harika Çocuk adlı öyküyü birlikte inceleyeceğiz. Öykünün duygu ve düşünce dünyasında yolculuğa çıkacağız.” demesi.



Güzelöglü, C. (1. Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması)

### 1. GÜDÜLEME:

Öğretmenin, “Bu dersimizde metinlerin tanıklığında hak ve özgürlükler konusunda bilgi edineceğiz. Yazma çalışmaları yaparak yazma becerilerimizi geliştirecek, yapacağımız konuşma ve okuma etkinlikleriyle dilimizi doğru ve etkili kullanma yolunda ilerleyeceğiz. Bu derste yaşam boyu kullanacağınız anlama ve anlatma becerileriyle ilgili yeni kazanımlar edineceksiniz. Bu kazanımlar sizin Türkçe dersindeki ve diğer derslerdeki başarınızı olumlu etkileyebilecektir.” demesi.

### 2. GÖZDEN GEÇİRME:

Öğretmen öyküden yola çıkarak çocuk haklarına değinir. Çocukların hakları çignendiği zaman nasıl zarar görebilecekleri örneklendirilir. Öğretmenin, “Beni dikkatle dinlerseniz bu dersimizde hak ve özgürlüklerle ilgili pek çok şey öğrenebilirsiniz ve öğrenirken yapacağımız etkinliklerle eğlenebilirsiniz.” demesi.

### 3. DERSE GEÇİŞ:

Öğretmenin “Şimdi sizi daha fazla meraklandırmadan, Orhan Kemal’in “Harika Çocuk” adlı öyküsünü okuyorum, lütfen beni dikkatle dinleyiniz.” demesi.

### HARİKA ÇOCUK

*Bisküvi, çikolata, kâğıtlı şeker, zeytinyağı, sabun yapım evleriyle küçük tamir atölyelerinin yan yana odalarda bulunduğu, sefer tasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalya kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeye gitmişim. Bulamadım. Dönecektim ki, kapı yanında duran büyükçe bir tahta sandığın içinde onu gördüm: Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvr kıvr sarı saçları vardı. Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulade yeşil gözleri...*

-Matbaacı abiyi mi aradınız?

-Evet.

-Az evvel kâğıt kestirmeye gitti. Gelecek.



- Yanıdaki boş bir tahta sandığı ters çevirip ikram etti:  
-Buyurun, oturun!  
Öyle tatlı bakıyordu ki oturdum. Ekmeğini bölerek uzattı. Aç olmadığını söyledim.  
-Yoksa ellerim kirli diye mi?  
-Yok canım.  
-Bizim işte temiz kalınmıyor ki...  
Tamir atölyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak, sordum:  
-Ne iş görüyorsun?  
-Torna, tesviye...  
-Ha?  
Katıla katıla güldü.  
-Kim duysa şaşıyor. Bu eylülde on ikiyi bitiriyorum hâlbuki...  
-Yani, torna tesviyeye ait her işi yapabilir misin?  
-Ne var yapamayacak? Babamın atölyesi vardı eskiden. Sabahları okula giderdim, öğleden sonraları da atölyeye.  
-Kaça kadar okudun?  
-İlkin dördüne kadar.  
-Sonra?  
-Sonra annem öldü. İki kardeşimle ortada kaldık. Babam da kötü bir kadının peşine takılınca...  
-Okulu bıraktın, Sever miydin okulu?  
İçini çekti:  
-Hem de nasıl?  
-Ne olmak isterdin?  
-Kaptan. Büyük denizlerde, dalgalı, korkunç denizlerde dolaşmak. Avrupa'ya, Amerika'ya gitmek Üstünova'yı geçerken vapurda eğlence gurla gidermiş. Doğru mu?  
-Doğru...  
-Sonra, New York limanındaki hürriyet heykeli. Boyu kaç metre onun? Büyük mü?  
-Bilmem.  
-Robenson Krüzoe'yi okudunuz mu siz?  
-Okudum.  
-İssiz adada nasıl da yaşayabilmiş... Değil mi? Böyle şey olur mu?  
-Olmasa daha iyi değil mi?  
-İyi ama, oluyor. Yahut da yazarı öyle düşünmüş. Ama iyi düşünmüş. Ne olursa olsun, aferin Robenson'a. İssiz adada elini kolunu bağlayıp durmamış, hemen işe girişmiş. Marifet ölmek değil mi? Yaşamak!  
Makine yağlarıyla kirlenmiş mendilini çıkarırken, gözlerim tulumunun geniş cebindeki cam misketlere ilişti. O da bunun farkındaydı. Çıkardı, avucunda sıkırdatarak:  
-Ne yapalım, dedi. İş, iş, iş... Bun alıyor insan. Paydoslarda Ateş Ali'yle oynuyoruz.  
-Ateş Ali kim?  
-Alt kattaki bisküvi yapım evinde çalışıyor. Bizim mahalleli. Her sabah işe birlikte gideriz. Benim annem yok, onun babası. Maça, sinemaya filân da beraber gideriz.  
-Misketi mi çok seviyorsun, sinemayı mı, yoksa maçı mı?  
-En çok maçı ama, hava alıyoruz.  
-Niye?  
-Numaralı tribün bize göre değil. Tekliği toka ettik mi, Teksas'a bırakıyorlar. Teksas'ta da boyumuz yetişmiyor. Stadyumu yaparken çocukları düşünmemişler!  
-Siz de?  
- Biz de sinemaya gidiyoruz Ali'yle çokluk... Tabii pazarları. Babam evdeyse, sabahleyin erkenden tüyerim. Doğru Şehzadebaşı'na.  
-Değilse?

-Değilse tüymek olmaz. Su ısıtmak, yıkanmak, kardeşlerimi yıkamak vazifesi bana düşer.

-Kaç para kazanıyorsun tesviyecilikten?

-On lira haftada.

-Yetiyor mu?

-Bu pahalılıkta yeter mi? Başka atölyelerden yirmi beş lira veriyorlar ama, gidemiyorum.

-Niye?

-Usta babamın arkadaşı!

-İşte bir dalavere olmasın?

-Benim de aklıma gelmiyor değil ama, ne de olsa baba. Kötü şeyler düşünmek istemiyorum.

Dereden, tepeden uzun uzun konuştuk. Bu arada her gün, sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gaz ocağına çaydanlığı oturttuğunu, bulaşıkları yıkadığını, çarşıdan ekme peynir aldığını, altıya doğru kardeşlerinin karnını doyurup pek pek altı buçukta omuz omuza işçi kalabalığıyla vapura binip yedide Köprü'ye geldiğini, yediye çeyrek geçe de atölyede iş başı yaptığını öğrendim.

-Peki, ne olacak bunun sonu?

-Ne gibi amıca?

-Meselâ, bir imkân çıksa karşına. Tekrardan okula girip, sonunda da kaptan olmak ister miydin?

Peşin gözleri sevinçle parladı. Sonra sönükleşerek bir noktaya takıldı kaldı.

-Ha? İster miydin?

-İsterdim ama...

-Ama?

-Kardeşlerim. Babama güvenilmez ki. Düşer gene bir kötü kadının peşine...

İçimde bir damar sızladı.

-..... benden geçti. Kardeşim okuyor. Öteki küçük daha. Büyüyünce onu da okula vereceğim. Haftalığım elli olur o zaman her hâlde...

Birden sordu:

-Amıca.

-Ha?

-Benim boyum hep böyle kısa mı kalacak?

-Niçin? Büyümüyor mu?

-Annem ölmeden evvel duvara kurşun kalemiyle çizmiştim. Ölçüyorum. Hâlâ aynı yerde. Yoksa cüce mi kalacağım?

Dudaklarımdan çıkacak cevabı heyecanla bekliyordu ki, makine şakırtıları yüklü sıcak koridorun kirliliğinde iri yarı biri belirdi:

-Ayhan!

Onun da üstü başı, eli yüzü kir pas içindeydi.

Çocuk sandıktan fırladı:

-Hâlâ karnını doyurmadın mı?

-Doyurdum.

-Doyurduysan, git de o borulara diş aç!

-Peki usta...

Beni unutmamıştı bile. Koridorun kirliliğinde koşarak uzaklaştı. Dipteki atölyeden içeri girdi. Peşinden gittim. Atölye penceresinin kenarından heyecanla seyrettim: Boyu yetişmediği için ters çevrilmiş bir tahta sandığın üzerinden idare ediyordu makineyi. Makineyse, çocuğun emri altında munis bir hayvan kadar uysal, yere kıvrım kıvrım, pırl pırl demir yongalar dökülüyordu.

Orhan Kemal  
(Güzel Yazılar Hikâyeler 1)

(TDK, 2008: 276-282)

**Geliştirme Bölümü:**

1. Öğretmenin, öğrencilerden dinleme kurallarını uygulamalarını istemesi.
2. Öğretmenin okuma yöntem ve tekniklerine uygun olarak öyküyü sesli okuması.
3. Öğrencilere okuma yöntem ve tekniklerinin anımsatılması.
4. Öğrencilere öykünün sessiz okuma yöntemiyle okutulması.
5. Öğrencilere öykünün sesli okuma yöntemiyle okutulması. Sesli okuma yöntem ve tekniklerine uygun, tonlama ve vurgu açısından başarılı okuma yapan öğrencilere pekiştirici verilmesi. (sınıfça alkışlatılması, öyküyü güzel okudu denilmesi.)
6. Varsa öğrencinin seslendirme, vurgu, tonlama yanlışlarının düzeltilmesi.
7. Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini çizginin gücüyle anlatması.
8. Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yazılı olarak anlatması.
9. Öykünün anlam dünyası ile ilgili aşağıdaki soruların öğrenciye yöneltilmesi.

**Sorular-Yanıtlar**

**S1:** Metindeki çocuk hangi işte çalışmaktadır? Neden çalışmaktadır? Açıklayınız.

**Y1:**...

**S2:** Metindeki çocuk çalışmak dışında neler yapmaktadır? Açıklayınız.

**Y2:**...

**S3:** Metindeki çocuğun öğretim süreci devam etmekte midir? Bu duruma engel olan gerekçeler varsa açıklayınız.

**Y3:**...

**S4:** Çevrenizde “Harika Çocuk” a benzeyen çocuklar gördünüz mü? Gördüyseniz nerede ve nasıl bir ortamda gördünüz? Açıklayınız.

**Y4:**...

**S5:** Çocuk haklarını göz önüne aldığınızda öykü kahramanının durumu çocuk haklarına uygun mudur? Neden? Açıklayınız.

**Y5:** ...

**S6:** Harika Çocuk’un babası nasıl davranmaktadır? Siz bu davranışları doğru buluyor musunuz? Neden? Açıklayınız.

**Y6:**...

**Ara Özet:** Öğretmenin, “Öyküde görüldüğü gibi çocuğun en temel haklarından biri olan eğitim hakkı ülkemizde zaman zaman çiğnenmektedir. Çocuklar çalıştırılarak okula gönderilmemektedir. Çocuk hakları yok sayılmaktadır. Bu durumların engellenmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.” demesi.

**Ara Özet:** Öğretmenin, “Dersimizde okuduğumuz, incelediğimiz metinlerde anlamını bilmediğiniz sözcüklerle karşılaşmış olabilirsiniz. Bu sözcüklerin anlamını tümencin bağlamından yola çıkarak çıkarsayabilirsiniz. Ama bu her zaman yeterli olmayabilir. Anlamını tahmin edemediğiniz sözcüklerin anlamını sözlükten araştırarak öğreniniz.” demesi.

**Ara Geçiş:** Öğretmenin, “Şimdi sizinle öyküde geçen sözcüklerin anlamını çıkarsamaya yönelik bir etkinlik yapacağız.” demesi.

**1. Etkinlik:**

Aşağıdaki tümcelerden geçen koyu yazılmış sözcüklerin anlamlarını tümcenin bağlamından yola çıkarak çıkarılmaya çalışın. Öngörülerinizin doğruluğunu Türkçe Sözlük'ten kontrol ediniz.

**Meselâ**, bir **imkân** çıksa karşına. Tekrardan okula girip, sonunda da kaptan olmak ister miydin?

**Tamir** atölyelerinden birinde **çiraklık** ettiğini sanarak, sordum:

Kirli, kıvrır kıvrır sarı saçları vardı. Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan **harikulade** yeşil gözleri...

**Marifet** ölmek değil mi? Yaşamak!

Babam evdeyse, sabahleyin erkenden **tüyerim**.

**Ara Geçiş:** Öğretmenin “Siz öyküdeki Harika Çocuk yerinde olsaydınız ne yapardınız?” sorusunu yöneltmesi.

## 2. Etkinlik:

Öğrencilerden kendilerini Harika Çocuk yerine koymaları istenir. Harika Çocuk olsalardı neler yaparlardı? Neler hissederdiler? Konu ile ilgili hazırlıksız konuşma etkinliği yapmaları istenir. Yapılan hazırlıksız konuşmalar konuşma kurallarına uygunluk açısından değerlendirildikten sonra metindeki iyimser duygular öğrencilere anımsatılır. Etkinliğe katılan öğrencilere sembolik pekiştirme verilir.

**Ara Özet:** Öğretmenin, “Öykü kahramanının yerine kendimizi koyarak konuşma etkinliği gerçekleştirdik. Konuşma etkinlikleri yapmak konuşma becerimizin gelişmesine katkı sağlar. Konuşma becerilerinin gelişmesi kendini anlatabilen hak ve özgürlüklerini savunabilen bireylerin yetişmesine katkı sağlar.” demesi.

**Ara Geçiş:** Öğretmenin “Şimdi karikatürlerin dünyasında yolculuğa çıkmaya ne dersiniz?” demesi.

## 3. Etkinlik:

Aşağıdaki karikatürlerin size duyumsattıklarını altlarında yer alan boşluklara yazınız (İstekli öğrencilere yazdıkları okutulur. Öğrencilerin yazıları değerlendirilir. En iyi yazan öğrenciye pekiştirme verilir.)



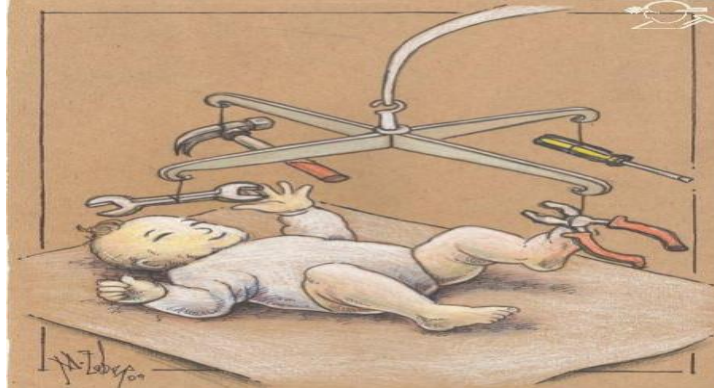
Şevket Yalaz (1. Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması)

.....

.....



Kenan Böğürücü (1. Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması)



Mehmet Zeber (1. Çalışan Çocuk Karikatürleri Yarışması)

**Ara Özet:** Öğretmenin, “İnsanlar dışında dünyada yaşayan başka canlıların da hakları vardır. Bu haklara sahip olan canlılardan biri de hayvanlardır.” demesi.

**Ara Geçiş:** Öğretmenin “Şimdi de hayvan haklarının dünyadaki durumuna hep birlikte göz atalım” demesi.

#### 4. Etkinlik:

Konu ile ilgili “Stray Dog Animal Rights Animation” adlı animasyon filminin izletilmesi. Öğretmen öğrencilerden filmi dikkatle izlemelerini ister. Filmin sonunda öğretmen öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltir?

**S1:** İzlediğiniz filmin konusu nedir?

**Y1:**...

**S2:** Kısa filmdeki olaylar nasıl gerçekleşmiştir?

**Y2:**...

**S3:** Sizce bir hayvanı sokağa terk etmek doğru bir davranış mıdır?

**Y3:**...

**S4:** Sahipsiz hayvanların yaşama haklarının korunması için neler yapılabilir?

**Y4:**...

**Ara Özet:** Öğretmenin, “Hayvanların da tıpkı insanlar gibi yaşama hakları vardır. Bu konuda gereken önlemler yetkililer tarafından alınmalıdır. Hayvanlara zarar veren bireyleri gerekli birimlere bildirebiliriz.” demesi.

**Ara Geçiş:** Öğretmenin, “Yeryüzünü paylaşan hayvanlar, insanlar, bitkiler bir bütünün parçası gibilerdir. Tüm canlıların haklarına saygı duyarak yaşamamız gerekmektedir.” demesi. Öğretmenin “Aytül Akal’ın “Tırtıl” adlı şiirinde bu durum çok güzel bir biçimde şiirsel dille ifade edilmiştir.” demesi ve şiiri okuması.

*Bir tırtıl var burada  
İmdat, bir tırtıl!  
Kolsuz, ayaksız  
Minicik, savunmasız...*

*Eyvah, ne yapmalı?  
Bir sivri dal bulmalı  
Ya da sihirli bir kılıç.  
Annemin terliği,  
Babamın gazetesi,  
Tabancalarım, toplarım,  
Askerlerim, arabalarım.  
Aaa, ne diyor bu tırtıl böyle,*

*Duyulmayan sesiyle?  
“Bir çocuk var burada  
İmdat, bir çocuk!”*

*Korkma minik tırtıl, korkma.  
Tırtılı koydum yaprağa  
Braktım ağacın dibine  
Evinin bulsun diye...*

*Hoşça kal minik tırtıl,  
Şimdi, bir çocuk  
Bir tırtıl var burada.  
Bu şiir sır kalsın aramızda...*

##### 5. Etkinlik:

Öğrencilerden şiiri bir kez sessiz okumaları istenir ve sonrasında şiir söz korusu yöntemiyle sınıfta okunur. Ardından eksik ya da yanlış söyleyişler düzeltilir.

**Ara Özet:** Öğretmenin, “Söz korusu yöntemi ile şiir okumak birlikte hareket etme ve ritim duygularımızı geliştirir.” demesi.

##### 6. Etkinlik:

Öğretmen sınıfı iki gruba ayırır. Birinci gruba Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Şaşkınlık” adlı şiirini çalışılması için verir. İkinci gruba da Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Okul” adlı şiirini çalışılması için verir. Her iki gruptan gönüllü öğrenciler seçilerek şiirler okunur. Şiiri okurken vurgu, tonlama ve ezgiye dikkat ederek okuyan öğrencilerin fazla olduğu gruba pekiştirme verilir.

##### ŞAŞKINLIK

*İrkildi  
Yok dedi yaşlı adam  
Nedir bu karışmalar  
Yazılan değişir miymiş  
Kendi kendine  
Gelir miymiş burasına orası*

*Sus duymasın kimse  
Yanlış anımsıyorum besbelli ben  
Sus işitmesin kimse  
Sözcükler  
Yer değiştirir miymiş*



**OKUL**

Ortasındaki yapı kocaman  
Girdiği çıktığı  
Başlıklı çocukların sıralandığı  
Önünde oynadığı

Burası demek  
Ormanda konuşurlarken

Söyledikleri yer burası demek  
Okula dönelim dedilerdi ya

Öyle sevdim ki  
Hepsini ta uzaktan  
Durun diye seslendim  
Oraya gelmezsem hemen bu gece  
Bana da Ayıcık demesinler

**Ara Özet:** Öğretmenin, “Okuma etkinlikleri yapmak okuma becerimizin gelişmesine katkı sağlar.” demesi.

**Ara Geçiş:** Öğretmenin, “Dersimizin başında okuma ve yazma becerilerimizi geliştirmeye dönük etkinlikler yapacağımızdan söz etmiştik. Şimdi sizlerle öykünün büyüğü dünyasında yolculuğa çıkacağız, birlikte öykü yazacağız.” demesi.

**7. Etkinlik:**

Öğretmenin “Şimdi size Sevim Ak’ın Uçurtmam Bulut Şimdi adlı öyküsünün bir bölümünü okuyacağım. Öykünün kalan kısmını sizin tamamlamanızı istiyorum. Sonrasında öykünün tamamını okuyacağız. Bakalım kim öykünün aslına en uygun yazıyı oluşturacak?” demesi.

**UÇURTMAM BULUT ŞİMDİ**

Uçurtmamın ipi karışmış, açamıyorum. Kerem kapıda bekliyor beni. Uçurtmamın ipini en kolay annem çözebilir, ama o da alışverişe gitmiş. Mahallemizde yün çilelerini hiç koparmadan açmayı bir tek annem becerir. Bu yüzden adı Sabır Melahat’a bile çıktı. Annem,

“Bir insan, işlerinin pürüzsüz çözümlenmesini istiyorsa kıyıda köşede açılmamış düğüm bırakmamalı,” der. Şimdi o evde olmadığına göre düğümü babama açtırmalıyım. Babam da televizyon seyrediyor. Sesimi iyice yumuşatarak, “Babacığım,” diyorum, “uçurtmamın ipini düzeltir misin?” Ağzının içinde bir şeyler geveliyor önce. Sonra derin bir nefes alıyor. “Getir bakalım...” (Ak, 2008: 9-12).

**Ara Geçiş:** Öğretmenin, “Yazma çalışmalarında yazım kurallarının ve noktalama işaretlerinin doğru kullanılması önemlidir. Noktalama işaretleri yazının haritasıdır. Yazıdaki durakları ve anlam ayrılıklarını noktalama işaretleriyle ayırt ederiz. Şimdi birlikte kısa çizginin kullanım alanlarını öğreneceğiz.” demesi.

**Kısa Çizgi ( - )**

Satıra sığmayan sözcükler bölünürken kısa çizgi kullanılır.  
Örnek: Ali söylediklerime kulak asmadı ancak zamanla hatalı olduğunu anladı.

1. Tümce içinde ara sözleri ayırmada kısa çizgi kullanılır.

Örnek: Küçük kız -kırmızı elbiseli olan- annesi doğru koşarken düştü.

2. Dilbilgisinde eylem kök ve gövdelerini belirtmede kısa çizgi kullanılır: aç-, gez-

3. Ekleri, seslemleri belirtmede kısa çizgi kullanılır: -e, -de, -meli vb.

4. “ve, ile...-den....-e” işlevleriyle iki sözcük, tarih, saat... arasında anlamını vermek için kısa çizgi kullanılır.

Örnek: İzmir-Manisa yolu,

Etkinlik 09.30-12.30 saatleri arasında gerçekleşecektir.

Fenerbahçe-Galatasaray maçları en keyifli anlarımdır.

5. Adres yazarken il ve ilçeler arasında kısa çizgi kullanılır.

Örnek: Kadıköy-İstanbul

6. Matematikte çıkarma imi olarak kullanılır.

Örnek: 49-9=40

### 8. Etkinlik:

a) Aşağıdaki tümcelerde kısa çizginin kullanımını unutulmuştur. Siz gerekli yerlerde kısa çizgiyi kullanınız.

- Annem bu benim için kocaman bir pasta yaptı. Çünkü bugün benim doğum günüm.
- Babamla birlikte Fenerbahçe Göztepe maçına gittik.
- Bugün Türkçe dersinde de durum eki ile de bağlacını ayırt etmeyi öğrendik.
- İzlemek istediğim konser 19.30 21.30 saatleri arasındaymış.

b) “koşuyorum” sözcüğünü hecelerine ayırınız.

c) “gözlükçü” sözcüğünün kökünü, eklerini ve eklerinin türlerini belirtiniz.

**Ara Özet:** Öğretmenin, “Kısa çizginin kullanım alanlarını öğrendik. Satıra sığmayan sözcükler bölünürken satır sonunda, tümce içinde ara sözcükleri veya ara tümceleri ayırmak için ara sözcüklerin veya ara tümcelerin başında ve sonunda; sözcüklerin köklerini, gövdelerini, eklerini birbirinden ayırmak ve heceleri göstermek için, ekleri belirtmek için; arasında, ve, ile ,...-den ...-e anlamlarını vermek için sözcükler veya sayılar arasında, eylem kök ve gövdelerini göstermek için, matematikte çıkarma işareti olarak ve sıfırdan küçük değerleri göstermek amacıyla kısa çizgi kullanılır.” demesi.

**Ara Geçiş:** Öğretmenin, “Okuma becerilerimizin gelişmesine katkı sağlayan metinlerden biri de tekerlemelerdir. Tekerlemeler eğlenceli zaman geçirerek, sözcükleri doğru söyleme becerilerimizin gelişmesine katkı sağlarlar.” demesi.

### 9. Etkinlik:

*Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Dırıltıydı, mırıltıydı, raftan fincan düştü kırıldıydı, hem de ne fincan ya!.. Dedemin dedesinden kalma, kulpu kırık, kenarı yok, şu ahım şahım fincan... O akşam ne cezveyi köpürdetebildim, ne de kahveyi köpürdetebildim bakın hele, şu ettiği yetmiyormuş, kırdığı kırık geçmiyormuş gibi, bir de karşımıza geçip oh çekmez mi, bizim düdüğ fare!.. Kızmayın benim canım efendim, bu farenin derdinden bittim, tükendim. Benim gibi bir adam değil, kambur felek, kadife yelek bile dayanamaz buna. Bir gece değil, beş gece değil, her gece bu, kuyruğunu yay ediyor, unu bulguru pay ediyor; yağı, kıymayı zayıyor... Öyle ya, hani han, hani hamam? Bir gece düşündüm taşındım, tatlı tatlı kaşındım; baktım ki olur gibi, olacak gibi değil, ne yapıp ettim, telli pullu bir arzuhal yazdım kediye; dilediğim yerini bulursa, kilerde nöbet bekleteceğim...*

*Eflatun Cem Güney (Vural, 2003:117)*

**Yukarıda verilen tekerlemeyi kim yanlışsız okuyabilecek?** (Öğretmenin istekli öğrencilere söz vermesi, yanlışsız okuyan öğrencilere pekiştirme vermesi).

**Ara Özet:** Yinelemelerden, ses benzerlikleri ve çağrışımlarından yararlanılarak oluşturulan tekerlemelerin söylenişinde güçlük çekilir. Bu söyleniş gücülüğü nedeniyle eğlendirici özellik taşıyan tekerlemeler öğrencilere sesleri, sözcükleri doğru boğumlandırma ve akıcı söyleme becerisi kazandırır (Sever, Kaya ve Aslan, 2006: 97).

**Ara Geçiş:** Bilmece, çocukların düşünme alıştırmaları yapmaları için Türkçe öğretiminde kullanılması gereken dilsel gereçlerdendir. Bunun için resimli resimsiz bilmece türlerinden yararlanılmalıdır (Sever, Kaya ve Aslan, 2006: 99). Bilmeceler yoluyla, öğrencilerin düşünsel becerilerinin geliştirilmesi sağlanır. Öğretmenin, “Şimdi bilmecelerle hem eğleneceğiz hem de öğreneceğiz.” demesi.

#### **10. Etkinlik:**

Öğretmenin, “Şimdi size bilmeceler soracağım, bakalım kimler doğru yanıt bulabilecek?” demesi. Öğretmenin istekli öğrencilere söz vermesi, bilmeceyi doğru yanıtlayan öğrencilere pekiştirme vermesi.

1. Bilmece: Şekere benzer tadı yok,  
Gökte uçar kanadı yok. (Kar) (Sever, Kaya ve Aslan, 2006: 100).
2. Bilmece: Canlı kaçar, cansız kovalar. (At, araba) (Sever, Kaya ve Aslan, 2006: 100).
3. Bilmece: Dal üstünde kilitli sandık. (Ceviz) (Vural, 2003:237).
4. Bilmece: Ben çaldım, herkes hırsız dedi, sen çaldın hiç kimse ses etmedi. (Enstrüman) (Vural, 2003: 237).
5. Bilmece: Bir ufacık kutucuk, içi dolu yongacık. (Kibrit) (Vural, 2003:237).

#### **Sonuç Bölümü**

##### **Son Özet:**

Haklarımızı bilmek, başka canlıların haklarına saygı duymak; üzerinde yaşadığımız dünyayı daha yaşanır duruma getirecektir. Toplumsal iletişim başarı ile gerçekleştiğinde, bireyler birbirlerini dinleyip anladıklarında, hak ve özgürlüklerin çiğnenme durumu azalır, demokratik bir kültür oluşur. Toplumsal iletişimin başarı ile gerçekleşmesinde konuşma ve yazma becerilerinin gelişmiş olmasının önemi büyüktür. Duygu ve düşüncelerimizi yazıyla ya da konuşma yoluyla doğru, güzel ve etkili biçimde açıklayabilmemiz; yaşamımızın birçok alanında başarılı olmamıza önemli katkılar sağlayacaktır.

##### **1. Tekrar Güdüleme:**

Derslerde en etkin olan dört öğrenci belirlenecek; bu öğrencilere, sınıfça alınan kitaplar armağan edilecektir.

Öğretmenin “Şimdi de sizlere bazı kitap adları vereceğim. Bu kitaplardan istediğinizi okuyunuz. Okuduğunuz kitapların tanıtımlarını okuma dosyanıza koyunuz.” demesi ve aşağıdaki kitapları okumaları için öğrencilere salık vermesi.

İçöz, Nur. (2012). *Bugün Ne Cadılık Yaptım?*. İstanbul: Altın Kitap.

Akbal, Oktay . (2011). *Kırmızı Yoyo*. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Kavukçu, Cemil. (2010). *Havhav Kardeşliği Bopato 1*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Öğretmenin, “Okuduğunuz kitaplardan kitaplık oluşturunuz. Ailelerinizle birlikte okuma saatleri düzenleyiniz. Olanak bulduğunuzda okul kütüphanesinden ve diğer kütüphanelerden yararlanınız, kitap fuarlarına katılınız. Sınıf kütüphanesindeki süreli yayınları ve ulaşabildiğiniz süreli yayınları okuyunuz. Ayrıca yaşınıza uygun sanatsal ve bilimsel etkinlikleri, radyo ve televizyon yayınlarını izlemeniz size katkı sağlayacaktır.” demesi.

## 2. Kapanış:

Öğretmenin, öğrencilere bir resmi yansıtıcı yardımıyla göstererek “Yansıda gördüğünüz resimden yola çıkarak bir sonraki dersimizde ele alacağımız konuyu çıkarsamaya çalışın.” demesi.



Yumuşak Saatler ya da Eriyen Zaman (Dali, 2010: 29)

## Değerlendirme

1. Öğretmen, öğrencilere dersi değerlendirme çizelgesi dağıtarak, öğrencilerden duygu, düşünce ve önerilerini paylaşmalarını ister (Sever, Kaya ve Aslan, 2006: 188).

**Tablo 1.** Öğrencilerin Dersi Değerlendirme Çizelgesi

	HAYIR	BAZEN	EVET
Türkçe dersinde kendimi özgür hissediyorum.			
Ders benim için eğlenceli geçiyor.			
Öğretmenim duygu ve düşüncelerimi anlatabilmem için beni isteklendiriyor.			
Türkçe dersinden sonra kitap okuma isteği duyuyorum.			
Öğrenemediğim zaman öğretmenim yardımcı oluyor.			
Öğretmenimiz derse katılmamı saklayan türlü araç gereçlerden yararlanıyor.			

Türkçe dersinin daha verimli geçmesi için neler yapılmalı? Lütfen önerilerinizi yazınız.

2. Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada arar; şehir, vilayet, havali isimlerinden hemen mavi sahile kayar... Robenson Kruzoe'yi okumuşumdur herhalde; unuttum gitti. Onun zoruyla mavi boyaların üstünde bir garip ada ismi okuyunca hilyaya daldığımı sanmıyorum. Romanlar yüzünden adaları sevdiğimi ummuyorum ama belki de o yüzdendir. Haritada ada görmeyeyim. İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir. Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları kararmış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal, sandalın peşini bırakmayan bir kuş, ağ, balık, pul, sahilde harikulade güzel çocuklar, namuslu kulübeler, kırlangıç ve dülgerbalığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufukları dar sisli bir deniz...

Sait Faik Abasıyanık (Abasıyanık, 2008: 111)

**Aşağıdaki soruları metne göre yanıtlayınız.**

- Yazar haritaya baktığı zamanlarda neler düşünüyor? Açıklayınız.
- Yazar haritada adaları gördüğünde neler duyumsuyor, belleğinde neler canlanıyor? Açıklayınız.
- Siz bu metne bir başlık koyacak olsanız hangi başlığı koyardınız? Nedeni ile birlikte açıklayınız.

**AĞACIM**

*Mahallemizde  
Senden başka ağaç olsaydı  
Seni bu kadar sevmezdim.  
Fakat eğer sen  
Bizimle beraber  
Kaydırak oynamasını bilseydin  
Seni daha çok severdim.  
Güzel ağacım!  
Sen kurduğun zaman  
Biz de inşallah  
Başka mahalleye taşınmış oluruz.*

Orhan Veli Kanık (Kanık, 2008: 193)

**Aşağıdaki soruları şiirden yola çıkarak yanıtlayınız.**

- Şair, ağacını niçin çok seviyor?
- Şairin en büyük korkusu nedir?
- Şairin ağacı daha çok sevebilmesi için ağacın neyi yapabilmesi gerekirdi?
- Şiir sizde hangi duyguları uyandırdı? Kısaca yazınız.

3. Aşağıda bazı sözcük ve sözcük öbeklerinin anlamları verilmiştir. Anlamı verilen sözcükler bulmacanın içine gizlenmiştir. Tahminde bulunduğunuz sözcükleri bulmacadan işaretleyiniz.

K	E	Ç	İ	Y	S	L	A	N	Ğ	E	A	Y
K	B	R	R	O	Y	E	T	İ	M	İ	L	R
K	E	J	K	L	A	A	M	I	H	R	A	T
I	Z	R	İ	P	I	N	T	Ç	E	K	Y	J
L	F	O	L	O	L	İ	F	K	Ö	İ	E	E
R	C	Ü	M	L	A	Z	L	V	A	L	T	M
A	L	T	E	E	L	E	N	A	H	B	M	İ
V	A	L	K	T	U	L	U	M	A	N	E	N
Ş	İ	Ş	T	A	K	B	E	Ş	İ	K	K	E
E	N	T	C	H	A	N	B	A	T	M	A	Ğ
E	L	I	A	P	Y	İ	E	Y	Ğ	A	K	E
Z	S	Ş	K	A	N	I	Ğ	I	S	Ö	Ç	İ
İ	B	N	A	L	S	Ç	İ	L	E	F	P	Ç

1. Göğüs ve pantolon bölümü bitişik giysi (.....tulum.....).
  2. Büyükşehirlerde serbest mesleklerde çalışanların oda veya daire tutup çalıştıkları birkaç katlı yapı (.....han.....).
  3. Ürkerek geri çekilir gibi olmak; şaşır duraklamak (.....irkilmek.....).
  4. Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma (.....alay etmek.....).
  5. Zahmet, sıkıntı; ipek, yün, pamuk vb. her türlü iplik demeti (..... çile.....).
4. Aşağıdaki öyküyü kendi düşüncelerinize göre, öykü türünün özelliklerini dikkate alarak tamamlayınız.

#### KARGA YAVRUSU

*Nüfus kâtibi Sivriilerin Kadir Efendi'nin oğlu, on yaşlarında Nazif, Karadonluların Mustafa'nın oğluna bir uçurtma verip bir karga yavrusu almış, besliyor. Anası ve büyükanası nedense bu karga yavrusunu istemediler. -Besleme o pis kargayı, dediler. Oğlan dinlemedi. Götürmüş arpa ambarına saklamış,*

.....

*Memduh Şevket Esendal  
Akt. (Sever, 2004: 242)*

#### Sonuç ve Tartışma

Türkçe öğretimi ortamlarının hak ve özgürlükler izleği çerçevesinde yapılandırılmasını ve öğrencilerin hak ve özgürlükler konusunda bilinçlendirilmesini amaçlayan bu eğitim durumu, dikkat çekme basamağında öğrencileri metnin izleğine yakın bir karikatürle buluşturarak onların hazırbulunuşluk düzeylerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bununla birlikte, bu karikatürden yola çıkılarak metnin izleğinin öğrenciler tarafından öngörülmesi sağlanmıştır. Öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal olarak etkin olması sağlandıktan sonra, dersin gelişme bölümünde Orhan Kemal'in Harika Çocuk (TDK, 2008: 276-282) başlıklı metni önce sesli daha sonra sessiz bir biçimde okutulmuştur.



Çünkü öğrencilerin metni daha iyi anlamalarını sağlamak için belli bir stratejiyle okuma yapmalarını sağlamak gerekmektedir (Akyol, 2006; Demirel, 1999; Güneş, 2007; Karatay, 2014; Özbay, 2009; Sever, 2011; Swanson & Alexander, 1997; Sweet & Snow, 2002). Bu dilsel metnin seçilmesinde ise, öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri, bakış açıları, dil ve anlam evrenleri göz önünde bulundurulmuştur. Bununla birlikte, metnin dil ve anlam evrenine dönük olarak bilgi, kavrama, eleştirel, yaratıcı ve değerlendirme düzeyindeki sorular öğrencilere yöneltilmiştir. Bu tür sorular aracılığıyla da öğrenciler hak ve özgürlük izleğine yönelik olarak üst düzey düşünmeye yöneltilmiştir.

Türkçe öğretimi bir bilgi aktarımı dersi değildir. Öğrencilerin dilsel becerilerini edinip geliştirebileceği yaşamsal bir süreçtir. Bu yönüyle, duyuşsal ve düşünsel süreçleri işletilen öğrencilerin ilgilerini çekebilecek uyarıların, yöntem ve tekniklerin işe koşulması önemlidir (Kavcar, 2002; Özdemir, 2002; Sever, Kaya ve Aslan, 2006). Bu nedenle, bu eğitim durumunda, anlama ve anlatma becerilerinin tümüne ilişkin olarak etkinliklerin bütünleşik olarak yapılandırılmasına özen gösterilmiştir. Bu yönüyle, ilk önce öğrencilerden metinden yola çıkarak kendilerini metindeki çocuk karakter yerine koyup hazırlıksız konuşma yapmaları istenmiştir. Bu etkinliklerin yapılma nedeni ise, öğrencilerin metnin kahramanı ile daha iyi özdeşim kurmasını sağlamaktır. Çünkü metnin kahramanının duygu, düşünce ve davranışlarıyla inandırıcı olması, çocuk okurun kahramana öykünmesine olanak tanıyabilir. Bu metnin kahramanının çalışan bir çocuk olması ve eğitim hakkından yoksun kalması, öğrencilerin konuşma etkinliğiyle çocuk hakları konusunda duyarlık kazanmalarına katkı sağlayabilir. Bununla birlikte, öğrenciler, bu metinle yapılan etkinliklerle, demokratik bir yaşam içinde eğitim hakkının ve korunma hakkının anayasal bir hak olduğunu duyumsayabilirler.

Bu eğitim durumunda, hak ve özgürlükler konusunda duyarlılık oluşturulurken insan hakları temele alınmış, insan haklarından yola çıkılarak çocuk hakları ve hayvan hakları hakkında gerekli bilincin öğrencilerin belleğinde oluşturulmasıyla ilgili çalışmalar yapılmıştır. Bu amaçla, öğrencilere hayvan hakları ile ilgili bir kısa film izletilmiş ve bu kısa filmin anlam dünyasına ilişkin sorular öğrencilere yöneltilmiştir. Kısa filmin ardından Aytül Akal'ın Tırtıl (2010: 29) başlıklı şiiri öğrencilere söz korusu yöntemiyle okutulmuştur. Tırtıl şiiri ile hayvan hakları şiirsel dilin aracılığıyla öğrencilerin belleğinde yapılandırılmaya çalışılmıştır. Söz korusu yöntemiyle şiirin okunmasıyla öğrencilerin birlikte hareket etme duygularının gelişimine katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, bu eğitim durumunda şiir okuma yarışmasına da yer verilmiştir. Şiir okuma çalışmalarında öğrencilerin şiirsel dilin ayırımına varmaları; sözün ezgisine ve duraklara dikkat etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Çünkü Türkçe öğretimi ortamlarında yazınsal metin türlerinin farklı örnekleriyle öğrencileri buluşturmak, onların dilsel ve düşünsel becerilerinin gelişmesine olanak sağlayabilir.

Eğitim durumunun sonunda değerlendirme bölümüne de yer verilmiştir. Çünkü eğitim durumunun değerlendirme sonuçları bize sürecin etkililiği konusunda bilgi verir (Erden, 1998). Değerlendirme bölümünde ilk olarak, Sever, Kaya ve Aslan (2006: 188) tarafından yapılandırılan "Dersi Değerlendirme Çizelgesi" öğrenciler uygulanmış ve dersin işleniş konusunda öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. İkinci olarak, öğrencilere bir öykü ve şiir verilmiş, şiir ve öykünün anlam dünyasına ilişkin açık uçlu soruların öğrenciler tarafından yanıtlanması istenmiştir. Üçüncü olarak, bulmaca etkinliğine yer verilerek sözcük öğretimi süreci eğlenceli biçime dönüştürülmeye çalışılmıştır. Son olarak ise, bir bölümü verilen öykünün devamını yazma çalışması yapılarak yazma süreçlerinin etkililiği gözlemlenmeye çalışılmıştır. Eğitim durumlarını örnekleyen çalışmalara bakıldığında ise, Hayran (2010)'ın çok uyarınlı eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisini sınamak amacıyla, Hamzadayı (2010)'nın bütünleştirilmiş öğrenme-öğretme yaklaşımının Türkçe öğretiminde okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisini sınamak

amacıyla, Çelik (2010)'in çağdaş bir dil ve edebiyat öğretimi program modeli önermek amacıyla, Turhan (2016)'in çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisini sınamak amacıyla eğitim durumlarından yararlandıkları görülmektedir. Bu çalışmanın yapılan diğer çalışmalardan farklı olan yönü, bu eğitim durumunun izleksel bir yaklaşımla ele alınarak hak ve özgürlük bilincini öğrencilere duyumsatmasıdır.

Türkçe öğretimi, öğrencileri dil, duygu ve düşünce yönlerinden geliştirmeyi amaçlayan bir süreçtir. Bu nedenle, eğitim ortamında kullanılan metinlerin ve yapılandırılan etkinliklerin niteliği oldukça önemlidir. Bu yönüyle, düşünen, duyarlı, dil becerileri gelişmiş, hak ve özgürlükler konusunda bilinçli bireylerin yetiştirilmesi için nitelikli kurgulanmış eğitim durumlarına gereksinim duyulmaktadır. Eğitim durumlarının uygulanmasına kullanılacak yöntem ve teknikler konusunda öğretmenlerin bilgi sahibi olmaları da önemli bir noktadır. Bütün bu özellikler dikkate alınarak oluşturulan bu eğitim durumu, Türkçe öğretimi ortamlarında hak ve özgürlükler konusunda öğrencilerin bilinçlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmadan yola çıkılarak sunulacak öneriler ise;

1. Farklı izleklere yönelik olarak gelişimsel düzeye uygun nitelikli uyaranların öncelendiği, öğrencilerinin dil ve anlam evrenlerini yansıtan etkinliklere yer verildiği, öğretim hizmetlerinin niteliği artırılarak öğrencilerin etkin katılımının sağlandığı eğitim durumlarının Türkçe öğretimi sürecine yönelik olarak hazırlanması gerekmektedir.

2. Türkçe öğretimi sürecinde farklı teknik, yöntem ve stratejilerle sınıf ortamı düzenlenerek hak ve özgürlüklerin duyumsatılmasına yönelik olarak eğitim durumlarının hazırlanması gerekmektedir.

#### **Kaynakça**

- Adıgüzel, Ö. (2010). *Eğitimde yaratıcı drama*. Ankara: Naturel Yayınevi.
- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Alperen, N. (1991). *Türkçe (güzel konuşma, okuma ve yazma) öğretim rehberi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Aslan, C. (2010). Düşünme becerilerini geliştirici dil ve edebiyat öğretimi ortamları - Bir eğitim durumu örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 127-152.
- Aykaç, N. (2005). *Öğretme ve öğrenme sürecinde aktif öğretim yöntemleri*. Ankara: Naturel Yayınları.
- Aykaç, N. (2014). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bakırcioğlu, R. (2012). *Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgen, H. N. (1994). *Çağdaş ve demokratik eğitim*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Chomsky, N. (2007). *Demokrasi ve eğitim*. İstanbul: BGST Yayınları.
- Çelik, T. (2010). *Çağdaş bir dil ve edebiyat öğretimi program modeli önerisi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çer, E. (2014). *Edebiyatta çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkelerinin incelenmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çotuksöken, Y. (2010). *Uygulamalı Türkçe yazılı ve sözlü anlatım*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (1996). *Türkçe programı ve öğretimi*. Ankara USEM Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2011). *Öğrenme sanatı*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve eğitim*. (Çev.: Salih Otaran). İstanbul: Başarı Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2003). *İletişim odaklı Türkçe derslerinde çocuk kitapları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Göğüş, B. (1993). Türkçe öğretimine genel bir bakış. Ferhan Oğuzkan (Yay. Haz.). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi ve sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Gözütok, D. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. İstanbul: Ekinoks Yayınları.
- Gülmez, M. (1994). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Hamzadayı, E. (2010). *Bütünleştirilmiş öğrenme-öğretme yaklaşımının Türkçe öğretiminde okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hayran, Z. (2010). *Çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnal, K., Aksoy, N., Ural, A., Albayrak, M. B., Özmen, Ü., Kaymak, M. ve Atakan, Ö. (2013). Eğitimi demokratikleştirmek. Necla Kurul, Tuğba Öztürk, İhsan Metinnam (Der.). *Kamusal eğitim: Eleştirel yazılar*. Ankara: Siyasal Yazılar.
- İpşiroğlu, Z. (2013). *Gelin çocuklar birlikte düşünelim*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik ve laik eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karatay, H. (2014). Okuma eğitimi: Kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. Abdurrahman Güzel ve Halit Karatay (Editörler). *Türkçe öğretimi el kitabı*, (s. 221-260). Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Kavcar, C. (2002). Türkçenin güncel sorunları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 27, 13-17.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., Hasırcı, S. (2016). *Türkçe öğretimi, Türkçe ve sınıf öğretmenleri için*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Keşen, Y. K. (2000). *İnsan hakları eğitimi*. Ankara: Anı Yayınevi.
- Kılınç, A., Tunçbilek, G. (2012). Türkçe ders kitaplarındaki "hak ve özgürlükler" temasının demokrasi eğitimi açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 259-270.
- Kıncal, R. Y., Işık H. (2003). Demokratik eğitim ve demokratik değerler. *Eğitim Araştırmaları*, 11: 54-58.
- Küçükahmet, L. (2001). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEB (2015). *Türkçe dersi öğretim programı (1-8. sınıflar)*. Ankara: T. C. Milli Eğitim Bakanlığı Talin ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Morrison, K. A. (2008). Democratic classrooms: Promises and challenges of student voice and choice. *Educational Horizons*, 87(1),50-60.
- Oğuzkan, F. (1989). *Demokrasi eğitiminde öneriler. Demokrasi için eğitim*. Ankara: TED Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Emel Yayınları.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri II*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, M. (2009). *Anlama teknikleri:Okuma eğitimi*. Ankara: Öncü Kitabevi.
- Özdemir, E. (2002). Türkçenin en önemli sorunlarından biri dil kirlenmesidir. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 27, 8-12.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Selçuk, Z. (2012). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Senemoğlu, N., Gömleksiz, M., Üstündağ, T. (2001). *İlköğretimde etkili öğretme ve öğrenme öğretmen el kitabı: Öğretmenin oluşumu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Sever, S. (1996). Demokratik kültür edindirme sürecinde dil ve edebiyat. *Yaşadıkça Eğitim*, 56, 2-6.
- Sever, S. (2002). Öğretim dili olarak türkçenin sorunları ve öğretme-öğrenme sürecindeki etkili yaklaşımlar. Hüseyin Akbulut, Şükrü Haluk Akalın vd. (Düz. Kur.). *Türkçenin dünü, bugünü, yarını uluslararası bilgi şöleni*. (s. 185-204). Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sever, S. (2011). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S., Kaya, Z., Aslan, C. (2006). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İzmir: Tudem Yayınları.

- Sönmez, V. (2001). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2010). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Swanson, H. L., Alexander, J. E. (1997). Cognitive processes as predictors of word recognition and reading comprehension in learning-disabled and skilled readers: Revisiting the specificity hypothesis. *Journal of Educational Psychology*, 89, 128-158.
- Sweet, A. P., Snow, C. (2002). Reconceptualizing reading comprehension. C. C. Block, L. B. Gambrell, M. Pressley (Eds.), *Improving comprehension instruction* (pp. 17-53). San Francisco: Jossey-Bass.
- Turhan, H. (2016). *Çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- UNICEF (2004). Çocuk haklarına dair sözleşme. [http://www.unicef.org/turkey/pdf/\\_cr23.pdf](http://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf)
- Yanpar Yelken, T. (2011). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.